

2. 5187-153/1837-38-1938. I. 21. - vegyes - nyltb;  
5290-256/ " " - " IV. 5. - történeli - nyltb;  
5394-360/ " " - " VI. 22. - leveles - nyltb.

Delneeu, Hajdu me. 1916. IX. 23. - ref.

Arvabani áhíat: 1313/1837-38.

Rep: 1838. VI. 23.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM  
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1223 1937 / 1938. szám.

Érk: 19 1938 évi JUN. - 8. hó     n.

Előirat: \_\_\_\_\_

drb. melléklet. Utóirat: \_\_\_\_\_

Bizálattal kiadatik:

Dr. Kir. Főzet

" Haeussel Vilmos  
professor matematik.

Debrecen 1938. június 9-én.

Kovács  
c. i. délkau.

Belfogadom! Helytöbbséggel.

Debrecen, 1938. június 22.

Budapest

Jogfolytonosság  
és  
alkotmányjogi provizórium.

Doktori értekezés  
a magyar alkotmányjog köréből.

Irtta:

Ruttka László  
jogszigorló.

Előjegyzés (Köt.)  
Dokt. 1938. II. 27.  
Ruttka László

A 2331



*Jogfolytonosság alatt értjük azt állam-  
életnek azon jelenségét, mely szerint az állam-  
ban történő minden alkotmányos változás az arra hi-  
vatott alkotmányos szervek által és azok alkotmá-  
nyos közreműködése mellett jön létre.*

*A kérdés tehát a magyar államjog szem-  
pontjából úgy hangzik, hogy azon alkotmányos rend,  
melyben - ideiglenesen - élünk, az arra hivatott  
szervek alkotmányos és törvényszerű közreműködése  
mellett jött-e létre, illetve az állami főhatalom  
gyakorlásában az 1918-as események következtében  
beállott változás beilleszkedik-e alkotmányos fej-  
lődésünk jogi folytonosságába, vagy pedig a jog-*

folytonosság megszakadásával, - amint azt az u. n. legitimitás hívei állítják, - új alkotmányos berendezkedés jött létre. Más szóval: joga volt-e az akkor még élő és megkoronázott király alkotmányos közreműködése nélkül a nemzetgyűlésnek az állami főhatalom gyakorlását rendezni, a király uralkodói joga és a Habsburg-Lotharingiai ház trónöröklési joga tekintetében egyoldaluan dönteni, és végül joga volt-e végleges érvényű alkotmányozó tevékenységet kifejezteni? Ezek szerint először az a kérdés tisztázandó, volt-e az 1920. I. t. c. megalkotására a nemzetgyűlésnek kompetenciája. A történelmi események vizsgálá-

ta és jogászi bírálata fogja ezt a kérdést megvilágítani.

1918. októberének utolsó napjaiban a király elhagyta az országot és alkotmányos jogaiból kifolyólag József kir. herceget „Homo Regius”-á nevezte ki, átruházván reá felségjogainak egy részét, felhatalmazta őt a minisztérium kinevezésére, egyben feloldotta őt és a hadsereget a hűségeskü alól. Ez a megbízás jogszerű lévén, József kir. herceg ki is nevezte gróf Károlyi Mihály elnökletével a minisztériumot, amely így m. kir. minisztériumnak tekintendő 1918. nov. 16-ig. József kir. herceg

csak a kir. hercegnek kell csak a kir. hercegnek  
felmenteni a köztől.

megbízása, ha jogkörének terjedelmére nem is, de megbízásának jellegére nézve analóg azzal a külön felhatalmazással, melyet V. Ferdinándtól 1848. júniusában István főherceg, nádor, kir. helytartó kapott. 1918. november 13-án a király Eckartsauban írásbeli nyilatkozatot tett közzé, amelyben az államügyekben való részvételről - tehát nem a trónról - lemondás egyben kijelenti, hogy előre aláveti magát azon határozatnak, melyet az államforma tekintetében a nemzet hozni fog.

November 16-án az országgyűlés képviselőháza önmagát jeloszlottnak nyilvánított

ta, a főrendiház pedig ezt a határozatot tudomásul vette és tanácskozásait berekesztette.

Az így egyedül alkotmányos intézkedésre jogosult faktor, a minisztérium, 1918. november 16-án kiadott egy u. n. néphatározatot, amelyben Magyarországot „minden más országtól független és önálló népköztársasággá” deklarálta, egyben új választójog alapján alkotmányozó nemzeti gyűlés összehívását rendelte el. Végül kimondta, hogy az ezzel ellenkező törvényes rendelkezések hatálya megszűnik.

A koronás király nyilatkozata miniszteri ellenjegyzés nélkül lett kibocsátva,

tehát alkotmányjogi érvennyel nem bír. Az országgyűlés főrendiháza tanácskozásait berekeszteni, a képviselőház pedig magát feloszlattnak nyilvánítani nem volt jogosult, mivel az országgyűlés feloszlatása, illetve tanácskozásainak berekesztése királyi felségjog, amelyet az országgyűlés vagy ennek valamely háza nem gyakorolhat.

A még egyedüli működésben lévő alkotmányos szerv, a minisztérium, tehát csak arra lett volna jogositva, hogy szükségrendellett alkotmányozó nemzetgyűlést hívjon össze.

*A minisztérium által kiadott u. n.*

*néphatározat tartalmának egy részére és létrejöttének körülményeire való tekintettel szükségrendeletnek tekinthető ugyan, de ebben a minisztérium a Btk. 126. §-ába ütköző módon lépte túl hatáskörét, amennyiben az általa összehívandó nemzetgyűlés döntésének az államforma tekintetében prejudikált, erre jogköre nem volt, mert rendelettel államformát megállapítani, törvényt hatályon kívül helyezni nem lehet. A minisztériumnak csakis alkotmányozó nemzetgyűlés összehívására és választójogi rendelet kiadására volt joga. Hatáskörének túllépésével*

a hűtlenség büntettét követte el.

A forradalmi állapotok megszűnte után 1919. augusztus 7-én a tanácsjőztsársaság működése megszűnt és az 1918. november 16.-i jogállapot állott helyre. Az akkori kormányok azonban még akkor a királyságot nem állították vissza, inkább a Károlyi-féle köztársasági rendezésből akartak kiindulni, bár véglegesen állást nem foglaltak.

Utti

A Friedrich-kormány, mint a Károlyi-kormány utóda a szükségrendeleti uthoz folyamodott és kibocsátotta a legalitáshoz való visszatérés eszméjétől vezérelve az 5489/1919.

M. E. számú kormányrendeletet a nemzetgyűlési választások megejtése céljából, amelynek alapján a már 1918-ban egybehívandó nemzetgyűlés 1920. február 16-án összeült.

Az alkotmányjogi helyzet az államforma, illetve az állami főhatalom gyakorlásának módja tekintetében teljesen nyitva állott.

Amidőn a nemzetgyűlés az 1920. I. t. c.-t megalkotta, az 1918. november 16.-i alkotmányjogi szituációból kellett kiindulnia.

Megállapítja ezen törvénycikk, hogy „a királyi hatalom gyakorlása 1918. november 13. napján megszűnt. Megállapítja továbbá, hogy

Magyarországnak és Társországainak a volt osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal és országokkal fennállott feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttbirtoklása a bekövetkezett események folytán megszűnt. A nemzetgyűlés mindezekből a tényekből folyó következmények megállapítását a békekötés utáni időre tartja fenn magának.

Megállapítja továbbá, hogy az 1910.

évi június hó 21. napjára törvényszerűen összehívott országgyűlésnek képviselőháza az 1918.

évi november 16. napján hozott határozatával

önmagát feloszlottnak nyilvánította, főrendihá-

za pedig ugyanezen a napon tartott ülésében e határozatot tudomásul vette és tanácskozásait berekesztette, miáltal az országgyűlés működése is megszűnt. Mindezeknél fogva az állami főhatalom gyakorlása az alkotmány rendes formái között lehetetlenné vált." "entiek szerint a nemzetgyűlés abból, hogy az alkotmányos faktorok, ugymint a király és az országgyűlés működésüket felfüggesztették, az országnak az osztrák örökös tartományokkal való együttbirtoklása megszűnt s az állami főhatalom gyakorlása az alkotmány rendes formái között lehetetlenné válván, jogi következményképen állapítja meg

az idézett törvény 2. §-ában: „a nemzetgyűlés a magyar állami szuverenitás törvényes képviselőjének nyilvánítja magát, mely alkotmányunk értelmében az állami főhatalom gyakorlásának további módját is jogosult rendezni.” A nemzetgyűlés tehát a fenti tényekből először csak a legsürgősebb és legfontosabb konzekvenciákat vonta le: saját kompetenciáját az állami főhatalom szuverén gyakorlására vonatkozólag, s ennek alapján az általa gyakorlott állami főhatalom egy részét, a végrehajtó hatalmat az általa e célra megszervezett kormányzó méltóságra, illetve az általa kormányzóvá választott

személyre delegálta. A további következmények levonását szuverén jogánál fogva későbbre halasztotta.

Ezen törvénybeli határozmányokból egészen tisztán megállapítható, hogy a nemzetgyűlés az állami főhatalom gyakorlásának rendezésére, valamint új alkotmányjogi reformok keresztülvitelére való jogosultságát és hatáskörét az akkor fennálló alkotmányos jogállapot alapján állapította meg és azokból jogilag helyesen vonta le a következményeket. Mindezekből folyik, hogy a nemzetgyűlésnek törvényszerű feladata és alkotmányos hatásköre volt az al-

alkotmányjogi reformok keresztülvitelére és a királyi hatalom megszűnése folytán beállott interregnum kérdésében a döntésre,

Tehát ezen gondolatmenetből, de a törvény rendelkezéséből is következik, hogy a nemzetgyűlés kizárólagos kompetenciával birt minden alkotmányjogi kérdés törvényes rendezésére.

Ezzel szemben állott azon felfogás, hogy majdan csak a visszatérő királlyal és az akkor még alkotmányjogilag létező, de elnapolt főrendiházzal együtt történhetik meg a királyi méltóság jogkörének és a főrendiháznak a reformálása, illetve a felsőház megszervezése. A

nemzetgyűlés az 1920: I. t. c. értelmében teljes szuverenitással ítélte meg a Habsburg-Lotharingiai ház uralkodó igényeinek, valamint az akkor még élő, megkoronázott király uralkodói hatalmának kérdését is, tehát azt, hogy „az u. n. *pragmatica sanctio* körül mi a jogi helyzet.”

A nemzetgyűlésnek tehát szuverenitásából eredően teljes hatásköre volt arra, hogy akár hatályosnak ismerje el a *pragmatica sanctio*t és a Habsburg-Lotharingiai háznak azon alapuló jogait, akár pedig az akkor fennálló jogi helyzetből azt a következtetést vonja le, hogy az uralkodóháznak és annak fejének, a megkoronázott

királynak a jogai megszűntek, valamint hogy „de lege ferenda” megváltoztassa, illetőleg megszüntesse az általa fennállónak ítélt öröklési igényt és uralkodói hatalmat”, sőt arra is, hogy az országnak új kormányformát adva, a köztársasági alkotmányt vezesse be.

A nemzetgyűlés mint a magyar állami szuverenitás egyedüli jogszerű képviselője az idézett törvény 4. §-a szerint a törvényhozásra kizárólagos jogkörrel bírt és így épen a jogfolytonossággal ellenkezett volna az az elgondolás, hogy a régi alkotmányos jogállapot visszaállítása, vagy az új alkotmányos rende-

zés jogilag ugyan még létező, de joghatályos működést már ki nem fejtő szervek közreműködésével jöjjön létre.

Amikor a nemzetgyűlés az 1920. évi I. t. c.-ben a jogkövetkezmények levonását a békekötés utáni időre halasztotta, illetve a határozathozatal jogát magának fenntartotta, fűgőben hagyta ezt a kérdést, az ország akkori helyzetében politikai célszerűségi okokból nem döntötte el a vitássá vált alkotmányjogi kérdést, hanem a törvény szövegének helyes értelmezése szerint a fennálló helyzet alapján - de lege lata - való döntés mellett foglalt állást

a *pragmatica sanctio* és a trón birtoklásának joga kérdésében. Vagyis azt az álláspontot foglalta el, hogy nem kívánja az állami főhatalom gyakorlásának kérdését „*de lege ferenda*” rendezni, ámbár mint a szuverén nemzeti akarat szerve ezt megtehetné, hanem ezt a kérdést kizárólag az ősi alkotmány jogi folytonossága szempontjából akarja rendezni.

Az 1920. évi I. t. c.-ben a szövegnek feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttbirtoklása megszűntére vonatkozó kitétele jejezi ki azt az alaptényt, amelyből a nemzetgyűlés a következőket későbbben kívánta levon-

ni. A nemzetgyűlés ezen alaptényből a következő  
ményt két helyen vonja le.

Először az 1920. évi I. t. c. 11.

§-ában, amidőn kimondja, hogy „ a volt osztrák  
birodalmi királyságokkal és országokkal szem-  
ben fennállott közös érdekű viszonyok megszün-  
vén, az 1867. évi XII. t. c., valamint az e  
viszonyokra vonatkozó egyéb törvényes rendel-  
kezések hatályukat veszítették és a magyar ál-  
lamnak ősi függetlenségéből jolyó szabad ren-  
delkezése e viszonyok tekintetében is telje-  
sen helyreállott.”

Másodszor pedig az 1921. évi 47. t.

c.-ben, e törvény 1. §-ában: „IV. Károly uralkodói jogai megszűntek”, továbbá a 2. §-ban:

„az 1723. évi I. és II. t. c.-ben foglalt *pragmatica sanctio* és minden egyéb jogszabály, amely az ausztriai Ház „*Domus Austriaca*” trónöröklési jogát megállapította vagy szabályozta, hatályát veszítette és ezzel a királyválasztás előjoga a nemzetre visszaszállott.”

Az 1920. évi I. t. c.-nek az együttbirtoklásra vonatkozó törvényhelye, ezen törvény 11. §-a és az 1921. évi 47. t. c. egymással szoros logikai konnexitásban állanak.

Az 1867. évi XII. t. c.-ben kimon-

dott közös védelmi kötelezettség a *pragmatica  
sanctio* rendelkezéseiből folyik.

Midőn tehát az 1920. évi I. t. c.

11. §-a a fenti törvényt hatályon kívül helyezi,

akkor azt szükségképen a feloszthatatlan és  
elválaszthatatlan együttbirtoklás megszűntének  
kimondása következményeképen teszi.

A törvényben a két törvényhely kö-  
zötti összefüggésre utalás ugyan nincsen, de a  
törvény idézett szövegéből az 1867: XII. t. c.-  
ből, és ezeknek egymással szemben álló logikai  
konstrukciójából ez következik.

Az együttbirtoklás és a közös védelmi

kötelezettség követelményei egymással a magyar és osztrák uralkodó személyének közössége, illetőleg az azonos trónöröklési rend révén jutnak egymással jogi kapcsolatba. Ha tehát a törvény a *pragmatica sanctio* következményét, a közös védelem elvét kimondó és a közös.érdekű ügyeket szabályozó 1867. évi XII. t.c.-et hatályon kívül helyezte, akkor jogilag mulhatatlanul szükséges volt az alapul szolgáló *pragmatica sanctio* fennállása vagy fenn nem állása kérdésében határozni!

Ugyanis, mint látjuk, az 1920. évi

I. t. c. előbeszédének az együttbirtoklás meg-

szűnésére vonatkozó része, ugyanezen törvény-  
cikk 11. §-a és az 1867. évi XII. t. c. közös  
jogi kapcsolatban van a *pragmatica sanctio*val.

A *pragmatica sanctio*t törvénybeiktató 1723. évi  
II. t. c. ugyanis kimondotta, midőn a Habsburg-  
ház három nőágának trónöröklési jogát megállá-  
pitotta, egyszersmind azt, hogy azon országok  
és tartományok, amelyek az így megállapított  
öröklési rend szerint egy közös uralkodó ural-  
ma alatt állanak, feloszthatatlanul és elvá-  
laszthatatlanul együtt birtoklandók.

Ezen elv következményeképen mondotta  
ki az 1867. évi XII. t. c., - amint azt fentebb

láttuk, - hogy a közös biztonság együttes erővel  
leendő védelme és fönntartása olyan közös és  
viszonos kötelezettség, amely egyenesen a prag-  
matica sanctióból folyik. Midőn tehát a fentebb  
kifejtettek értelmében az 1920. évi I. t. c. az  
1867. évi XII. t. c.-et hatályon kívül helyezte,

---

ezzel a practica sanctio érvényességét és a  
Habsburg-Lotharingiai háznak Magyarországon va-  
ló uralkodói és öröklési jogát is kérdésessé tet-  
te.

A kérdésnek ezt az oldalát az 1921.  
évi 47. t. c. döntötte el.

Jogi szempontból tehát a kérdés az,

hogy az 1921. évi 47. t. c. a *pragmatica sancti*ót a fentiek következményeképen, *de lege lata*, a strikt jogi helyzet szemmeltartásával helyezte-e hatályon kívül, mely esetben a törvénynek *declarativ* hatálya van, vagy pedig politikai okokból, *de lege ferenda*, kellett a Habsburg-Lotharingiai ház trónvesztését kimondani és trónöröklési jogát megszüntetni, mely esetben a törvény hatálya *konstitutiv*.

A vita elsősorban a körül forog, hogy az 1918. évi események folytán megszünt együtt-birtoklás kihat-e az uralkodóház uralkodói és trónöröklési jogaira vagy sem? Azaz: két önmagá-

ban is megálló külön-külön rendelkezés-e a törvénynek az együttbirtoklás - továbbiakban rövidség okáért „Unio” - és a nőági öröklés, vagy olyan korrelációban kerültek a *pragmatica sancti*ót törvénybe iktató 1723. évi II. t. c.-be, amely egyiknek a másiktól való feltételezettségét jelenti?

A kérdést a *pragmatica sancti*ót magában foglaló 1723. évi I. és II. t. e.-ek és az ezeket hitelesen magyarázó későbbi törvények interpretációjával lehet csak eldönteni.

Az 1723. évi I. t. c. 4. §-a értelmében a rendek „azt a nőt, vagy annak férji örökö-

sét, aki a felséges osztrák házban elfogadott említett elsőszülöttségi rend szerint a felséges osztrák ház előbb mondott (a 3. §-ban!) országainak s tartományainak örököse lesz, ugyan ezen utódlás és örökösödés jogán, a jelen és minden jövő esetben, egyszersmind az ugyan csak feloszthatatlannak értendő Magyarország s az ahhoz kapcsolt részek, országok és tartományok kétségtelen királyának tartsák és koronázzák."

Ebben a törvénycikkben már kifejeződik a nőági öröklési rendnek és az együttbirtoklásnak, - az uniónak - a szoros kapcsolata.

Az együttbirtoklás azonban mint minősítő kellék az 1723. évi II. t. c. 7. §-ában van határozottan körülírva.

Ezen törvény előző paragrafusában kimondatik, hogy a rendek „az örökösödés jogán való utódlást (jus hereditariae succedendi) kiterjesztik III. Károly, I. József és I. Lipót ágából leszármazókra”, majd a 7. §-ban folytatva: „és ezeknek törvényes, római katolikus, mindkét nembeli ausztriai főherceg utódaira, a most uralkodó legszentségesebb császár és királyi felség részéről Németországban s azon kívül fekvő és Magyarországgal meg az ehhez kap-

csolt részekkel, országokkal és tartományokkal az előre bocsátott jog és rend szerint, feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul, kölcsönösen és együttesen örökösödésileg birtoklandó más országokban és tartományaiban is megállapított elsőszülöttségi rendhez képest uralkodás és kormányzás végett átruházzák."

A törvény idézett paragrafusának szövegében az együttbirtoklásra vonatkozó kitételnél használt parancsoló mód, a helyes szövegmagyarázat szerint, (possidendis!) az együttes birtoklást a többi feltétellel szoros kapcsolatba, „felbonthatatlan jogi egységbe” (APPONYI)

hozzák.

A fentidézett törvényhely szerint tehát a *pragmatica sanctio* alapján trónrakerülő Habsburg leányági leszármazó uralkodói jogaiba lép, ha: 1. III. Károly, I. József vagy I. Lipót ágából származik; 2. római katolikus; 3. törvényes és egyenrangú házasságból született (az egyenrangú házasság követelményét a *pragmatica sanctio*t hitelesen magyarázó 1900. évi 24. t. c. autentikus interpretációja következtében kell a törvényes házasság fogalmával egybekapcsolni); 4. a Habsburg Házitörvényekben (*Hausgesetz*) megállapított elsőszülöttségi

rend szerint az uralkodásban soros; 5. osztrák főherceg és végül 6. az osztrák örökös tartományokban és országokban egyrészt, másrészt Magyarországon és társországaiban feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul olyképen birtokol, hogy Magyarországon és Ausztriában egyszersmind kölcsönösen és együttesen is birtokoljon.

Az irodalomban megoszlanak a nézetek a felett, hogy ezen 6 felsorolt kívánalma a törvénynek bontó feltétel-e, vagy pedig minősítő kellék, illetve követelmény.

Szerintünk az, hogy ezen követelményeket bontó feltételnek vagy pedig minősítő kö-

vetelménynek tekintjük, azok kötelező ereje szempontjából teljesen mellékes.

Ezen követelményeket az irodalomban aszerint nevezik feltételnek vagy kelléknek, ahogy megoszlanak a vélemények a *pragmatica sanctio* jogi természetét tekintetében. Kelléknek nevezik, ha a *pragmatica sanctio*t törvénynek fogják fel, feltételnek pedig, ha szerződésnek.

Akármelyik elmélet álláspontjára helyezkedünk azonban, az 1723. évi I. és II. t. c.-ekben foglalt *pragmatica sanctio* mindenképen a nemzet és a király egyezős, alkotmányosan ki-

nyilvánított akaratát jelenti és kötelező ereje ebből a forrásból meríti erejét.

Jelen értekezés szempontjából a *pragmatica sanctio* jogi természetének épen a fentiekre tekintettel jelesleges a taglalása.

Nézetünk szerint a *pragmatica sanctio* egy törvénybe iktatott, a nemzet és az „Osztrák Ház” között egyrészt a családfej III. Károly, másrészt a nemzetet képviselő országgyűlés közreműködésével megkötött, és a király és a nemzet egyező akarataként köztörvényben kifejezett szerződés.

Ezt a felfogást fejezik ki az 1867.

évi XII. és az 1900. évi 24. törvénycikkek is.

Mégis leghelyesebb ezen 6 minősítő követelményt kellékeknek nevezni, „mert ez a szó fejezi ki leghivebben a törvény akaratát s egyuttal benne férnek meg legjobban egymás mellett az egymástól feltételezett, de külön-nemű fogalmak.” Épen olyan kelléke a nőági öröklésnek az, hogy az uralkodásban soros le-származó római katolikus, soros ausztriai fő-herceg legyen, mint pl. az, hogy Magyarorszá-  
gon és Ausztriában feloszthatatlanul és elvá-  
laszthatatlanul együtt birtokoljon. Sőt, ha a  
minősítő kellékek között egyáltalában bármily

szempontból különbség tehető, úgy az - a helyes szövegmagyarázat szerint - csakis az együttbirtoklás javára tehető, mert a törvény szövege, midőn az uralkodási és kormányzási jogot a törvényes leszármazó római katolikus, soros osztrák főherceg utódokra ruházza, ezt egyszerű módon teszi (tranferunt), addig az együttbirtoklást parancsoló módon (possidendis) iktatja közbe.

Az együttbirtoklásnak parancsoló módon való kifejezéséből annak mellőzhetetlensége állapítható meg.

Ha már most a törvénytörvény szöveg értelme-

zésével szemben a *pragmatica sanctio* belső, törvényszerkezeti rendszerét vizsgáljuk, nyomban szemünkbe ötlik, hogy az 1723. évi II. t. c. 7.

§-a tömör összefoglalásban sorolja fel ama követelményeket, amelyeknek meg kell lenniök annál, aki az uralkodásra mint soros igényjogosult jelentkezik.

Személyes tulajdonságokat és „meghatározott jogviszonyba való beillesztettséget” ír elő, de nem egymástól elkülönítve, hanem akként, hogy azok a nőági öröklés rendszerével együttesen szerves egészet alkotnak.

Azzal az állásponttal szemben, amely

szerint az együttbirtoklás (az Unió) a *pragmatica sanctio* egyik indoka volt (mellyel a rendek az ország védelmét akarták az uralkodó házusztiai, illetve németországi hadi és politikai erőforrásaival biztosítani, illetve megerősíteni) és így a „meghozott jogszabály indokaitól külön életet él”, - elég rámutatni magára a törvényszövegre, melyben az együttbirtoklás kötelessége „*indivisibiliter ac inseparabiliter, invicem et insimu ac una cum*” szavakkal magában a törvényben van *expressis verbis* kimondva, mely törvény, mint fentebb kifejtettük, törvénybe iktatott alapszerződés jellegénél fogva a király

és a nemzet akaratának kölcsönös lekötöttségét jelenti.

De ugyanez olvasható ki a *pragmatica sancti*ót hitelesen magyarázó 1867. évi XII. és az 1900. évi 24. törvénycikkekből is.

Az 1867. évi XII. t. c. bevezetése, miután rámutatott arra, hogy a király és az országgyűlés a *pragmatica sancti*ót kölcsönös jogalapnak ismerték el, az 1723. évi I., II., III. törvénycikkeket olyan alapszerződésnek minősíti, amely egyrészt az osztrák birodalmi kapcsolathoz tartozó országok és tartományoknak az 1723. évi I., II., III. törvénycikkek értel-

mében feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttes birtoklását, másrésről Magyarországnak önállóságát és függetlenségét biztosította. Ugyanezen törvény 2. §-a pedig kimondja, hogy "megállapítván az ünnepélyes alapszerződés a Habsburg-ház nőágának trónöröklési jogát, kimondotta e g y s z e r s m i n d, hogy azon országok és tartományok, amelyek a megállapított öröklési rend szerint egy közös uralkodó alatt állanak, feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul együtt birtoklandók. Ezen határozott elv folytán a közös biztonság együttes erővel leendő védelme és fönntartása oly közös és viszonyos kötelezett-

ség, mely egyenesen a *pragmatica sanctio*ból származik."

Az egyszersmind kötőszóval (POLÓNYI értelmezése szerint) a 2. §. a nőági öröklést az együttbirtoklás elvét (az *uniót*) úgy állítja rangban egymás mellé és kapcsolja egybe, hogy a kettőből együttesen deriválja a kölcsönös védelmi kötelezettséget, amelyet a 4. §-ban a *pragmatica sanctio* egyik alapeszméjének nyilvánít.

Ez a kapcsolat van kifejezve a törvény 7. §-ában is, amely szerint, a *pragmatica sanctio* szerint közös ugyan az uralkodó, amely-

nyiben Magyarország koronája is ugyanazon fejedelmet illeti, aki a többi országokban is uralkodik."

Azaz a *pragmatica sanctio* alapján csakis az a Habsburg nőági leszármazó foglalhatja el a trónt, aki a többi országokban ténylegesen uralkodik, azaz a *pragmatica sanctio* szerint csak a ténylegesen uralkodó osztrák császár fizikai személye koronázható magyar királlyá.

Ez az elv van kimondva a *pragmatica sanctio*t ugyancsak hitelesen magyarázó másik törvényben, az 1900. évi 24. törvénycikkben is,

amely a Ferenc Ferdinánd akkori trónörökösnek házassága alkalmából kiadott renunciációját iktatta törvénybe.

Ezen törvény szövege szerint: „különösen elismerjük és még világosan kijelentjük, hogy a fentemlített házasságunkból származó gyermekeinket és azok utódait, m i u t á n Ők nem tagjai a legmagasabb uralkodó háznak, n e m illeti meg a trónöröklési jog a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országokban, t e h á t az 1723. I. és II. t. c. értelmében a Magyar Korona országaiban s e m és azok a trónöröklési rendből ki vannak zárva.” -

Hasonló értelmezés olvasható ki az 1790. évi  
10-ik törvénycikkből is.

Tehát a hiteles törvényt magyarázatok  
szerint is a *pragmatica sanctio* az együttbir-  
toklás tényét a nőági örökléstől feltételezet-  
ten és a nőági öröklést az *Unió*tól feltétele-  
zetten emelte törvényerőre.

Az együttbirtoklás (*Unió*) tehát  
épen olyan feltétele - kelleke - a magyar ki-  
rályá tételnek, mint az osztrák főhercegi  
cim, a római katolikus vallás stb. Ezen sze-  
mélyi feltételek (kellekek) a Habsburg-házhoz  
való tartozásnak a feltételei. Akiben ezen jel-

tételek (kellékek) meguannak, az jogosult a trónöröklésre, ha egyébként sorra következik.

De ha egyetlen kellék is hiányzik, már elveszti az illető várományosi jogát. Várományos csak az lehet, aki a Habsburg-Lotharingiai ház tagja.

A Habsburg-ház három nőgára megállapított nőági öröklés szabályait azonban épen az 1723. évi I. t. c. és az 1723. évi II. t. c. értelmében a Habsburg-ház mindenkori Házi törvényei (Hausgesetz) állapítják meg. A *pragmatica sanctio* törvénybeiktatása folytán az uralkodóház házi törvényei recipiált joggá

váltak.

A Habsburg-Lotharingiai ház házi jogának főforrása a császári háznak 1839. február 3-án kelt családi statutuma, amely azonban hivatalosan soha sem lett közzétéve, melyből azonban az 1900. évi 24. törvénycikk képviselőházi tárgyalásakor a magyar alkotmányjogi vonatkozásban fontosabb részeket SZÉLL Kálmán akkori m. kir. miniszterelnök olvasta fel. Ezek szerint: „A legfelsőbb uralkodó ház áll: a császárból mint annak fejéből, ennek nejéből, az uralkodó elődeinek esetleg életben levő özvegyeiből, a főherceg urakból és a főhercegasz-

szonyokból, akik egyenrangú és a mindenkori legmagasabb családjó által jóváhagyott házasságból férfiágon leszármaznak."

„A mindenkori családjó beleegyezése nélkül császári házunk egy hercegének és hercegnőjének sem szabad házasságra lépni."

„Az ezen jóváhagyás nélkül kötött házasság semmisnek tekintendő, az összeesketettnek és gyermekeinek nem szolgáltat alapot sem az örökösödésre stb. vagy Házunk tagjainak állására, címére és címerére irányuló igényekre, sem pedig a házassági egybekelés egyéb jogkövetelményeire irányuló igényre." Valamely há-

zasság érvényes vagy érvénytelen volta feletti döntés „a családfőnek van fenntartva.” Ezek szerint a családfő, a mindenkori uralkodó, családfői jogainál fogva mindenkor maga határozta meg minden leszármazóra vonatkozólag, hogy törvényes házasságból származik-e, vagyis hogy tagja lehet-e a legmagasabb uralkodó háznak, azaz törvényes leszármazása mellett megmaradhat-e osztrák főhercegnek (*Austriae Archidux*) is. Tehát végső fokon az osztrák császár alapította meg, hogy az uralkodásra minősítő kellékek valamelyik habsburgi leszármazóban meguannak-e. Már pedig a Habsburg-házi tagság-

nak (helyesebben az uralkodóházi tagságnak) bármely okból való elvesztése a *pragmatica sanctio* alapján képtelenné tett a magyar királyi méltóságra is.

Ami pedig áll a személyi kellékek (feltételek) hiányáról, az az eddigi törvény-magyarázatok alapján, a helyes jogi következtetés szabályai értelmében áll a tárgyi feltételre (kellékre) is, t. i. a feloszthatatlan és elválaszthatatlan, kölcsönös és együttes birtoklás kellékére (feltételére) is. Tehát az együttbirtoklás kellékének hiánya épen olyan j o g s z ü n t e t ő hatály-

lyal bir, mint a személyi kellékek közül bármelyik. Az a Habsburg leányági leszármazó, aki bármely okból nem uralkodik az örökös tartományokban, nem uralkodhatik Magyarországon sem. Természetesen ez a következtetés fordítva Ausztriára vonatkozólag is alkalmazandó.

Az 1723. évi II. t. c. az együttbirtoklás kötelezettsége tekintetében Ausztriára és Magyarországra nézve együttesen és külön-külön, a két országra vonatkozólag is feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttbirtoklást ír elő. Az 1920. évi I. t. c. előbeszéde és az 1918-ban bekövetkezett osztrák

államforma-változás kapcsán mondja ki az Ausztriában és Magyarországon való együttbirtoklás megszűnését, mint olyan praemissát, melyből a fenti törvényt magyarázatok szerint a konkluziót az 1921. évi 47. törvénycikkben jogilag helyes következtetéssel kellett levonnia s ezen utóbbi törvény ezért ebben a vonatkozásban feltétlenül declarativ hatályu.

A constitutiv jelfogás hívei, t. i.

azok, akik szerint a detronizáció nem a jogkövetkezmények levonása, hanem jorradalmi tény volt, az 1723. évi II. t. c. 11. §-ára utalnak és ez alapon vitatják azt a jogi állás-

pontot, hogy a Habsburg-Lotharingiai ház örökösödési joga illetve a *pragmatica sanctio* az együttbirtoklás megszűnésétől függetlenül fennáll s az 1921. évi 47. t. c. nem a fennálló jogi helyzetből vonta le a konzekvenciát, hanem az uralkodóház és annak fejének a trónvesztését a fennálló alkotmányjogi helyzet ellenére, tehát jogsértéssel mondotta ki.

Ezen jogászai felfogás szerint az 1723. évi II. t. c. 7. §-a és 11. §-a egymástól jogilag teljesen független és logikailag sem kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaznak.

Az 1723. évi II. törvénycikk 11.

§-a ugyanis kimondja, hogy: „és csak a fentmondott nem mindenképeni kihalása utánra (Et non nisi post omnimodum praedicti sexus defectum) tartják fenn, hogy a karok és rendeknek a király választására és koronázására értendő ősi és régi helybenhagyott és bevett törvényes szokása és előjoga helyt foghat.”

Fenti felfogás szerint tehát mindaddig, amíg a *pragmatica sanctio*ban említett 3 leányág teljesen ki nem halt, a Habsburg-Lotharingiai ház trónöröklési jogai fennállanak.

Ezen álláspont a *pragmatica sanc-*

tio téves értelmezésén alapszik.

Szerintünk nem szükséges a 11. §-  
ban mondott „defectum” szónak tág értelmet adni,  
és azt „elfogyás”-nak fordítani, vagy arra a  
jogi fonal megszakadásának az értelmét ráeröl-  
tetni (KMETY, POLÓNYI). Az 1723. évi II. t. c.  
külső szövegezésére nézve egy paragrafusokra  
osztott egyetlen körmondat, amelyben minden  
paragrafus grammatikailag és logikailag, te-  
hát jogilag is a többivel összefügg.

A 11. §. tehát, miután logikailag  
és grammatikailag beilleszkedve a törvény szö-  
vegébe szoros kapcsolatban az előző rendelke-

zésekhez kimondja, hogy csak akkor lehet megint királyválasztás, ha az előbb mondott nem (*praedictus sexus*) kihal (*defectum*). A „*praedictus*” szó félreérthetetlenül az 5. és 7.§-ban említett nemre, ezen személyek körére (három leányág) utal, amelyek közül az 5. §. kimondja, hogy kiterjesztik a trónöröklési jogot (*jus hereditariae succedendi*) a női nemre is (*etiam in sexum foeminum*), a „*mé-  
pedig*” szó pedig kapcsolja az 5. §-ban foglalt mellékmondatot a 6. illetve a 7. §-ban foglalt felsoroláshoz. A 11. §-ban körülírt „*jent-  
mondott nem*” (*praedictus sexus*) alatt tehát

azon személyek sora értendő, melyet az 5., 6. és 7. §-ok pontosan meghatároznak, és amely a 7. §-ban körülírt összes egyéb feltételeknek megfelel. (Tehát az együttbirtoklásnak is!)

Ha tehát ezen 7. §-ban előírt feltételeknek (kellékeknek) az 5., 6. és 7. §-okban mondott személyek bármelyike meg nem felel, a *pragmatica sanctio*-ból eredő jogait elveszti. Ha azonban a fenti §§-okban mondott személyek mindegyikénél hiányoznak a 7. §-ban előírt kellékek (pl. az összes családtagok vallásváltoztatása, renunciálása, morganatikus házassága stb.), a 11. §-ban kimondott ki-

rályválasztási jog a „praedictus sexus” kihasználása nélkül is feléled, illetve a *pragmatica sanctio* helyes értelmezése folytán fel kell élednie. Az olyan feltétel hiánya ugyanis, amely az összes, az 1723. évi II. t. c. 5., 6., 7. §-aiban körülírt személyek jogait egyszerre érinti, szükségképen a *pragmatica sanctio*t a maga egészében helyezi hatályon kívül. Ilyen feltétel azonban a *pragmatica sanctio*ban csak a feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttes és kölcsönös együttbirtoklás kötelezettsége, illetve feltétele (kelléke).

Ezen bontó feltétel beálltával, il-

letve minősítő kellék megszűntével a *pragmatica sanctio* a maga egészében, tehát a 11. §. is, hatálytalanná vált. Ha ugyanis a *pragmatica sanctio*ban létesített államuralmi viszony nem állhat fenn többé, az ahhoz fűződő összes jogok is megszűnnek.

Az együttbirtoklás tehát megszüntette a Habsburg-ház uralkodó jogait is, az összes várományosok kihalása nélkül, de megszüntette a megkoronázott király, a családjő uralkodói jogait is.

Az eckartsaui levél egész tartalmára nézve nem tekinthető lemondást tartalmazó,

alkotmányjogilag releváns okiratnak, de az abban megnyilvánuló magatartás folytán mint konkludens cselekmény akként értelmezendő, hogy a császár és király az együttbirtoklás megszűntéből saját uralkodói jogaira nézve a következményeket levonta. Az uralkodáshoz szükséges minősítő kellékek, illetve feltételek hiányának következményét utóbb a nemzet törvényes képviselője is levonván, a pragmatica sanctiót és az ahhoz fűződő uralkodói jogokat a maga részéről is megszüntette. A nemzetgyűlésnek ugyanis az eckartsau-i levélben nyilvánított következmény levonását épen az

alkotmányos szempontok figyelembe vétele folytán tudomásul kellett vennie és a jogfolytonosság követelményének teljes szemmeltartásával kellett az állami főhatalmat az akkor még élő megkoronázott király alkotmányos közreműködése nélkül rendeznie, s mint az alkotmány rendes formái között lehetetlenné vált állami főhatalom gyakorlására ideiglenes és szükségképen jogosító kiegészítő szerunek, mint a magyar állam szuverén képviselőjének declaratív határozatával IV. Károly Őfelsége uralkodói jogait megszüntetni.

*Az együttbirtoklás megszüntének és*

az uralkodói jogok ezen szoros jogi és logikai kapcsolatából azonban nem lehet azt a következtetést levonni, hogy egy esetleges osztrák restauráció következtében a Habsburg-Lotharingiai ház jogai a *pragmatica sanctio* értelmében azonnal, *ipso jure* felélednek.

A helyes államjogi elvek, de a jogbiztonság követelményei értelmében is, az egyszerűen megszűnt jogok a megszüntető előfeltételek későbbi újraéledésével nem ujulnak fel.

Egy esetleges restaurációs törvényt az országgyűlés már nem a végleg megszűnt *pragmatica sanctio* alapján, *declarativ* hatályu

törvénnyel hozhatja meg, hanem szuverén jogánál fogva, konstitutív hatályú törvénnyel.

Erre a konstitutív szabályozásra már magában a detronizációt kimondó 1921. évi 47. törvénycikkben is van precedens, midőn a nemzetgyűlés kimondotta: „a nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja, de a királyi szék betöltését későbbi időre halasztja.”

Az 1926. évi 22. törvénycikk megalkotásával pedig a nemzetgyűlés az ősi alkotmány folytonosságának visszaállítása terén megtette az utolsó lépést is és ezzel az 1920. évi I.

*t. c.-ben vállalt feladatát befejezte.*

-----

I r o d a l o m .

- Dr. barabási Kun József: Egyetemi előadásairól készült jegyzet.*
- Polónyi Dezső:  
1928. Bp. I. kiadás A magyar királykérdés.*
- Ferdinándy Géza:  
1920. Bp. I. kiadás A királyválasztás joga.*
- U. a.  
1902. I. kiadás. Magyar közjog.*
- Erekly I.  
1921. Bp. Magyar Jogi Szem-  
le Könyvtára 6. sz. A magyar trón megüresedésének  
kérdéséhez.*
- Andrássy Gyula gróf:  
1920. Bp. I. kiadás. A királykérdés jogi szempontból.*
- Egyed István:  
Bp. 1926. II. kiadás. Mai közjogi berendezéseink.*
- Kmetty Károly:  
1905. III. kiadás. Magyar közjog.*
- U. a.  
1921. Bp. Véleményem a királykérdésben.*
- Molnár Kálmán:  
Pécs. 1929. III. kiadás. Magyar közjog.*
- U. a.  
1920. Eger I. kiadás A jogfolytonosság követelményei  
stb.*

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR  
1246/193  
gyarapodási naplószám